# Het individualisme in de arbeidersbeweging.

DOOR

CHR. CORNELISSEN. *)

Aan de uiterste linkerzijde der arbeidersbeweging staat een zuiver individualistische groep, die onder den naam van de individueel-anarchistische internationaal is en over een reeds tamelijk uitgebreide litteratuur beschikt.

Zij is de konsekwent anarchistische, uitgaande van het individu, het ik. Om dit eigen individu zich vrij te doen ontplooien, kant ze zich tegen elk aggressief geweld, anders gezegd tegen elken dwang, en stelt ze zich in de eerste plaats ook tegenover den staat, in welken de individueele anarchist ziet „zijn grootsten, ja zijn eenigen vijand." [1])

Om den invloed dezer strooming in de arbeidersbeweging te kunnen kritiseeren, plaats ik hier vooraf hare philosophie tegenover die der kommunisten.

Bij de uiteenzetting van het ekonomische deel der individueel-anarchistische theorieën zal ik bij voorkeur heenwijzen naar de formuleering, die één hunner, John Henry Mackay, geeft in zijn boek: „Die Anarchisten"; voor het dieper gaande, zuiver philosophische deel kies ik het werk van Max Stirner: „Der Einzige und sein Eigenthum", hetwelk ik het evangelie van den individueelen anarchist zou willen noemen, wanneer ik aan zijn individualisme niet te kort deed, door hem het bezitten van een evangelie toe te schrijven.

Het individu, de afzonderlijke mensch, zoo zegt de individualist, — en de individualist-anarchist herhaalt het — handelt altijd op die wijze, als hij meent zich het hoogst mogelijke geluk te kunnen aanschaffen. Zijn persoonlijk geluk is de eenige drijfveer voor zijn handelen.

Neen, antwoordt hierop gaarne de kommunist, het geluk is geen drijfveer, het is gevolg, resultante. Uw eigen persoonlijkheid, uw ik, is niet anders dan eene cel in het groote

*) Het artikel bevat in hoofdzaak den inhoud van een hoofdstuk uit mijn boek: »En marche vers la société nouvelle." Paris. P. V. Stock Edit. 1900.

[1]) John Henry Mackay: „Die Anarchisten, hoofdst. V. (Duitsche uitg. pag. 146.)

(De Jonge Gids, 1902)

sociale organisme der menschelijke samenleving en der geheele overige omringende natuur. Deze cel is door voorafgaande oorzaken zóó geworden, als ze is; die oorzaken nu hebben zoowel de functies van het sociale organisme der menschenmaatschappij in zijn geheel, als van de cel in het bijzonder te voren bepaald. Wat gij persoonlijk genot of geluk gelieft te noemen, is niet een doel, dat een vrij wezen zich gekozen heeft, het is veeleer een gevolg, dat wordt bereikt door de al of niet gemakkelijke aanpassing aan het sociale milieu, temidden waarvan uw ik geplaatst is. De aanpassing is oorzaak, het geluk is gevolg.

Voor mij roepen deze beide onderscheidingen ten slotte dezelfde begrippen wakker: Aanpassen aan het sociale milieu en zoeken naar geluk, deze beide uitdrukkingen zeggen voor mij in laatste instantie hetzelfde. Het individu wil leven, wil zich konserveeren. Of het daartoe gedetermineerd is, kan hier buiten bespreking blijven. Binnen het raam van deze studie zouden we verkeerd handelen, op deze nieuwe philosophische kwestie, die alle eeuwen dóór een kwestie geweest is, in te gaan. Het individu leeft, het bestaat; dat is voor mij het reëele feit, waarvan ik uitga.

De boom spreidt zijn wortels en wortelvezels naar alle richtingen door de aarde uit. Hij wil leven, dit is zijn egoïstisch streven. Ontmoeten zijn wortelvezels een steen die haar hindert, die haar kwetst, dan zullen ze zich om dien steen heenslingeren, om tòch de zachte aarde te kunnen doorwoelen. De wortelvezels passen zich aan bij het milieu, om het hoogste geluk, het weelderigste leven te zoeken.

Néén, zoo antwoordt u een tegenstander, de wortels moeten zich aanpassen, kunnen niet den steen doordringen; ware de steen mul hout, ze zouden trachten, er zich in vast te werken. Terwijl nu de wortelvezels zich aanpassen aan hunne omgeving, vinden ze het hoogst mogelijke geluk, het weelderigst leven als resultaat van hun aanpassing, niet als doel.

Het individu-mensch vindt bij zijn geboorte een omgeving, waarin hij met bepaalde physieke, intellectueele en moreele krachten en neigingen wordt geplaatst. Hij wil leven. Maar hij stuit daarbij onhoudelijk op hindernissen, niet slechts op persoonlijke, op lokale hindernissen, voortvloeiende meer in 't bijzonder uit zijn samentreffen met den naasten kring zijner medemenschen, maar ook op algemeene, sociale hindernissen, die haar ontstaan vinden in de algemeene structuur der maatschappij.

Zoekt hij thans als egoïst naar het hoogst mogelijke persoonlijke geluk, en tracht hij daartoe eerst de onmiddellijke materiëele bestaansvoorwaarden te vinden, om straks alle hindernissen van algemeenen of bijzonderen aard, welke hem kwetsen en hem 't persoonlijk genot vergallen, terzijde te schuiven, zoo mogelijk te vernietigen? — Het laatste misschien, opdat ook andere individuen daardoor niet gekwetst zouden worden, waaraan medegewerkt te hebben voor hem een hooger vorm van egoïsme, van persoonlijk genieten bevredigt?

Of wel, moet men het aldus formuleeren, dat het individumensch door zijn aangeboren lichaams- en geesteshoedanigheden zich gedrongen gevoelt, om zich aan te passen aan het sociale milieu of om te trachten dit te wijzigen, door te verdringen of te vernietigen hetgeen hem kwetst of anderen kwetsen kan? Zal alzoo het individueel levensgeluk slechts het gevolg moeten heeten van zijn leven en streven en zal het aanpassen de oorzaak zijn?

Voor het sociale effect is het eenerlei, hoe ge het noemen wilt!

Of het individu werkt om in een bepaalden levenstoestand te komen — hetgeen dus zijn doel is en het motief van zijn werken — dan wel of het heeten moet, dat het individu in een bepaalden levenstoestand komt, omdat het werkt, is voor mij een kwestie, die mij even koud laat als die der oude sophisten, of de kip er eerder geweest is dan het ei, dan wel omgekeerd.

Aanpassen aan het milieu en het individueel genot, geluk, zijn voor mij onafscheidelijk en duiden slechts op een verschil dat er is tusschen het leven en den toestand, waarin de levende zich bevindt, het verschil tusschen het verbum en het adjectief.

De individueele anarchist drijft nu het egoïsme, de kultus van het ik, op de spits.

Hij zegt, als hij konsekwent individualist is, met Max Stirner:

Ik ben Ik. Mijns gelijken is er niet; geen Ik keert weder. God is Geest, een Ik is meer dan geest. Mensch, Staat, Volk, Maatschappij zijn begrippen. Ik echter heb lichamelijkheid.

Vraagt men hem voor de ideeën God, Keizer, Vaderland, Menschheid te kampen, dan vraagt hij, wat hem deze „spoken" aangaan.

„Voort dan met elke zaak, die niet geheel en al Mijne zaak

is! Gij meent, Mijne zaak moet tenminste de „goede zaak" zijn? Wat goed, wat kwaad! Ik ben immers zelf Mijne zaak en Ik ben noch goed, noch kwaad. Beiden heeft voor mij geen zin.

„Het Goddelijke is Gods zaak, het Menschelijke de zaak „des Menschen". Mijne zaak is noch het Goddelijke, noch het Menschelijke, is niet het Ware, Goede, Gerechte, Vrije enz., maar alleen het Mijne, en zij is geene algemeene, maar is — eenig, zooals Ik eenig ben.

„Mij gaat er niets boven Mij!" [1])

Deze verheerlijking van het egoïsme als de praktische levensphilosophie voor den mensch, brengt voor den kritikus deze moeilijkheid mede, dat de min of meer konsekwente dóórzetting ervan en het praktische terrein, waarop ze zich uit, wisselt met het individu zelf en dat alzoo ook onder de invividueele anarchisten bezwaarlijk twee individuen te vinden zullen zijn, die ook maar op de hoofdkwesties van algemeen philosophischen en meer speciaal ekonomischen aard, dezelfde stellingen voorstaan. Men is alzoo gedwongen, zich tot afzonderlijke personen te bepalen bij de kritiek op deze Ik-philosophie en op den invloed ervan in de arbeidersbeweging.

De individueele anarchist Mackay houdt nog vast aan het spook van „de Vrijheid," waarmede de door hem hooggevierde Max Stirner den spot drijft.

„Vrijheid" als „afwezigheid van agressief geweld of dwang" is voor Mackay „anarchie", of „afwezigheid van heerschappij" („Herrschaftslosigkeit") [2]).

Als hare eerste voorwaarde vraagt hij dat „niemand de mogelijkheid ontnomen zij, de onverkorte opbrengst van zijn arbeid te trekken" — „Ekonomische onafhankelijkheid — zóó luidt daarom de eerste eisch van het anarchisme."

Alzoo geen gemeenschappelijk eigendom! Mackay wil de vrije beschikking over eigen persoon en voelt zich tot niets tegenover het geheel verplicht.

„Stelt gij in de plaats van het woord „geheel" wat ge wilt: „Staat," „Maatschappij," „Vaderland," „Gemeenebest," „Menschheid" — het blijft alles hetzelfde."

Hij blijft staan op „de Vrijheid," hetgeen voor hem op ekonomisch gebied beteekent, dat de opheffing der uitbuiting

---

[1]) Max Stirner: Der Einzige und sein Eigenthum. Voorwoord: „Ich hab' Mein' Sach' auf Nichts gestellt".

[2]) Ook Benjamin Tucker noemt „anarchie" „de afwezigheid van heerschappij" en men kan dit beschouwen als de beteekenis, die mèt Proudhon en nà dezen algemeen door de individueele anarchisten aan het woord wordt gehecht.

van den mensch door den mensch kan worden bewerkt: ,,door de vrijstelling der bank, d.w.z. de vrijheid in de verschaffing van ruilmiddelen, op welke geen wettelijk beschermd voorrecht van interest meer drukt; door de vrijheid van krediet, d.w.z. de organisatie ervan op het beginsel van het mutualisme, de wederkeerige sociale versterking; door de vrijstelling van de markt en van de wereldmarkt, d.i. de vrijheid van onbelemmerden ruil van voortgebrachte waarden van hand tot hand, zoowel als van land tot land; door de vrijstelling van den grond, d.w.z. de vrijheid van inbezitneming van den grond tot persoonlijk gebruik, indien deze reeds niet met een gelijk doel door anderen persoonlijk in beslag genomen werd." [1])

Het moet onmiddellijk opvallen, dat in het slotgedeelte dezer ekonomische eischen aan de geheele vrijheidsleer en de geheele verheerlijking van dat individu, dat zich vrij moet kunnen ontplooien en tegenover niets en niemand verplichtingen kent, de bodem wordt ingeslagen, De restricties voor de vrijheid worden door Mackay zelf reeds opgeworpen zoodra hij het gebied der werkelijkheid betreedt. Max Stirner is konsekwenter. Ook hij, de philosoof, is tegenstander van het gemeenschappelijk eigendom.

Maar Stirner blijft altijd hetzelfde stoute, ruwe egoisme prediken, óók met betrekking tot het persoonlijk eigendom. Voor hem bestaat het bezwaar niet, dat een ander reeds vòór hem een stuk grond in persoonlijk gebruik kan hebben genomen en hem zou kunnen verhinderen het óók te verlangen. Overigens past dit geheel in het kader van zijn Ik-philosophie. De ,,Vrijheid" is immers maar een ,,spook", iets dat geen lichaam heeft. Max Stirners Ik heeft (had) ,,lichamelijkheid." Dat Ik is (was) meer dan Godzelf en meer dan ,,de Vrijheid." Dat zouden weer nieuwe ,,heilige zaken" worden die Max Stirner te ontzien en te eerbiedigen zou krijgen, die vrijheid van ,,de bank", van ,,het krediet", van het ,,grondbezit", onder de bekende voorwaarden.

Dit alles is voor Max Stirner niets. Hij begrijpt de zaken anders:

,,Ik heb tegen de Vrijheid niets in te brengen, maar Ik wensch u meer dan Vrijheid; Gij moet niet alleen bevrijd zijn van wat Gij niet wilt, Gij moest ook hebben, wat Gij wilt, Gij moest niet alleen een ,,vrije", Gij moest ook een ,,eigenaar" zijn". [1])

---

[1]) Zie John Henry Mackay: Die Anarchisten V, blz. 146—148.

Waarvan eigenaar? Bijvoorbeeld slechts van den grond, die niet reeds door anderen tot persoonlijk gebruik in bezit genomen is, gelijk Mackay het opvat? Het mocht wat! Stirners philosophie maakt geen restricties:

„Wat is alzoo *Mijn* eigendom? Alleen wat in Mijn *Macht* is! Tot welk eigendom ben ik gerechtigd? Tot elk, tot hetwelk Ik Mij — *machtig*. Het eigendomsrecht geef Ik Mij, doordat Ik Mij eigendom neem, of Mij de Macht des eigenaars, de volmacht, de machtiging verleen . . . . Zeg Ik tot Mijzelven, tot zóóver mijne macht strekt, dat is Mijn eigendom en neem Ik alles als eigendom in aanspraak, wat Ik Mij sterk genoeg gevoel te bereiken, en laat ik zoover mijn werkelijk eigendom zich uitstrekken, als Ik te nemen Mijzelven rechtig, d.w.z. — machtig" [2])

Met deze konsekwente Ik-philosophie van Max Stirner voor oogen, zijn de machtige uitbuiters onzer moderne kapitalistische maatschappij, de monopolisators van het grootkapitaal de wàre indi̇vidualisten geweest. Zij hebben met de daad getoond, de hand te willen leggen op al datgene, waartoe hun macht zich uitstrekte en hebben zichzelven gerechtigd gevoeld, anderen te verdringen, ook diegenen, welke bijv. tot eigen persoonlijk gebruik grond enz. in bezit hadden; zij deden het, zoodra zij er slechts de macht toe hadden.

Anderen kunnen immers evenzóó handelen, anderen kunnen immers in opstand komen! En hier naderen wij tot Stirners beschouwingen over het gemeenschappelijk eigendom, gelijk de kommunisten het begrijpen:

„Genoeg," zegt Stirner, „de eigendomsvraag laat zich niet zoo goedmoedig oplossen, als de socialisten, ja zelfs de kommunisten het zich droomen. Ze wordt slechts opgelost door den krijg van allen tegen allen. De armen worden slechts vrij en eigenaars, als ze tot opstand geraken, zich verheffen, in verzet komen". . . [3])

„De vrije konkurrentie, de „strijd van allen tegen allen", dàt vraagt ook Mackay op ekonomisch gebied en hij meent dat deze strijd tot volle, vrije ontwikkeling van eigen individualiteit kan leiden en ieder de volle opbrengst van zijn arbeid zal kunnen geven, wanneer slechts de staat, onze groote vijand, gevallen is. Heeft eenmaal het doodsuur van den staat geslagen, dan treedt in de plaats der regeering de maatschappij, in de

[1]) Max Stirner, l.c. II afd. Ik, Hoofdstuk I. Die Eigenheit.
[2]) l.c. afd II. Ik. Hoofdstuk II. 2. „Mein Verkehr."
[3]) Ibid.

plaats van den staat treden „de vrije vereenigingen tot bepaalde doeleinden", in de plaats der „dwangwetten" de „vrije kontrakten".

En zien wij thans deze Ik-philosophie in hare beteekenis voor de arbeidersbeweging nader onder de oogen.

Tegenover de niet-konskwenten, de halve egoïsten, zooals Mackay het is, en zooals wij, zonder uitzondering, alle individueele anarchisten bevonden, met wien wij in aanraking kwamen, hebben wij gemakkelijk spel. Wij zullen hunne philosophie leeren kennen als onhoudbaar en als niet eens ernstig door hen zelf opgenomen. Zij kunnen nòch naar links, tegen de konsekwente individualisten, nòch naar rechts, tegenover de kommunisten zich verdedigen.

Wat de konsekwente individualisten van Stirner's slag betreft, wij zullen hunne philosophie leeren kennen als vijandig aan de arbeidersbeweging. Philosophen, gelijk Stirner en de voortzetter zijner Ik-leer, de onlangs overleden Duitsche schrijver, Friedrich Nietsche, hebben slechts in schijn in den strijd der onderdrukten tegen hunne onderdrukkers de eersten gesteund, slechts in zooverre namelijk, als hun egoisme zich ook tegenover het thans bestaande regeeringsgezag stelde. In den grond der zaak prediken zulke individualisten echter, wat men noemt „het verlichte despotisme" en vormen zij als egoïstische aristokraten de tegenpool der moderne arbeidersbeweging. In een voorwoord, door Paul Lauterbach voor Stirner's boek geschreven [1]), wordt verhaald, dat een Fransch kritikus dit werk zou hebben genoemd: „een boek, dat men als monarch uit de hand legt"— „un livre qu'on quitte monarque."—Deze woorden drukken volkomen mijne opinie uit over „Der Einzige".

Met de egoistische philosophie zelve in strijd is de hypothese van Mackay, dat wanneer het individu — het „soevereine individu" — ontwaakt, „het doodsuur van den staat" zou geslagen zijn. Wanneer het individu ontwaakt — dit wil zeggen bepáálde individuen, daar het individu als zoodanig niet bestaat, maar slechts een „spook" is, om het met Stirner aldus te noemen — en wanneer zulk individu dan de soevereine macht verkrijgt, die de zuiver egoïstische philosophie verlangt, dan zal dit individu nièt den staat vernietigen, maar omgekeerd den staat voor zichzelven als individu gebruiken, evengoed als de heerschende klassen tot hiertoe als klassen den staat hebben gebruikt, om zelven vrijer en onafhankelijker te worden.

Het individu zal den staat daartoe gebruiken, zooals hij zijn

[1]) In de uitgave van Philipp Reclam Jun. Leipzig.

eigendom ertoe gebruiken zal, gedachtig aan zijn princiep, dat anderen als ze het kunnen, maar evenzoo moeten handelen als hij! Hij zal, uit de natuur der zaak, willen behouden, wat hij bezit en hij zal het verdedigen met alle onderdrukkingsmiddelen, die hij voor de hand vindt, ook met die van den tegenwoordigen staat. Wat heeft hij immers met die anderen te maken!

Zóó wil het de egoistische philosophie, gelijk Max Stirner haar verdedigt.

„Ik meet mij ook niet aan anderen af, zoo meent Stirner „en wil in 't algemeen geen Recht hebben Ik wil alles zijn en alles hebben, wat ik zijn en hebben kan. Of anderen iets soortgelijks zijn en hebben, wat gaat Mij dat aan?" [1])

De individueele anarchist kan ons hierbij antwoorden, dat juist omdat allen zouden kunnen handelen als ieder in het bijzonder, de staatsmacht onmogelijk zou kunnen blijven voortleven, om weder in handen van een kleine minderheid van menschen te vallen. Hierop zich grondend, zou hij kunnen beweren, dat waarlijk het individu in het algemeen genomen bij de toepassing der individualistische beginselen in staat zou worden gesteld zijn physieke, intellectueele en moreele gaven tot volle ontwikkeling te brengen.

Echter hebben wij hier wederom te rekenen met het feit, dat het individu als zoodanig niet bestaat, en dat het alleen bepaalde individuen kunnen zijn, die eerder dan anderen, zich tot meer „soevereine" individuen ontwikkelen.

Evenmin als in de middeleeuwen elk lijfeigene in staat was „soeverein" roofridder te worden, evenmin kan in onzen tijd elk proletariër zich omhoog werken tot soeverein individu, meester van eigen persoon. Daar zijn er steeds, die de eersten zullen zijn en die dan juist van hun eigen „soevereiniteit" gebruik zouden maken, om anderen te beletten, óók soeverein te worden. Ze zouden als egoïsten die anderen liever laten werken in hun »soevereinen dienst". Een en ander krachtens de Ik-philosophie!

Ziet men ook niet in onze moderne arbeidersbeweging, hoe het egoïsme zelfs onder trouwe strijders tot naijver lijdt, die de algemeene belangen schaadt?

Hier schuilt dan ook de zwakke zijde in de bestrijding van het kommunisme, zooals ze door Stirner, Mackay en de individueele annarchisten in het algemeen wordt geleverd.

Hun egoïstische philosophie kan niet de philosophie van het proletariaat zijn, en zoo al hun anti-kommunistische leer-

[1]) Max Stirner l. c. afd. I, der Mensch. Hoofdstuk II, 3 § 3.

stellingen in arbeiderskringen hier en daar zijn doorgedrongen, zoo is dit slechts te verklaren uit het feit, dat de proletariers-philosophie tot hiertoe door de massa's der arbeiders nog zoo weinig werd begrepen.

Vóór Mackay en Stirner en de individueele anarchisten verheft zich echter thans de proletariër, van zijn toestand als zoodanig bewust geworden en, zelf egoïst, richt hij tot hen aldus het woord:

— Wat heb ik met Uw egoïsme te maken, zoo vraagt hij.

— Wij proletariers, wij hebben ons eigen egoïsme, ons proletariërsegoïsme. Wij zijn kommunisten, — uit egoïsme!

— Wij hebben genoeg van uwen strijd van „Allen tegen Allen"!

— De geschiedenis heeft ons geleerd, dat wij, de arbeidende massa's, in dezen strijd altijd aan het kortste eind zullen trekken. Wij moeten door den arbeid onzer armen voorzien in ons levensonderhoud en het ontbreekt ons aan tijd en gelegenheid, aan kracht en aan energie, om ons zelven te wapenen tegen alle listen van de ledigloopers, die straks onze tirannen zullen worden.

— Wij, de massa's der menschen, die van geslacht op geslacht slecht gevoed, gehuisvest en gekleed, slecht geestelijk en moreel ontwikkeld werden, wij zijn in den kamp van „allen tegen allen" niet opgewassen tegen de beter onderlegden en dikwijls zooveel sluwer individuen uit de heerschende klassen.

— Wij staan tegenover hen als een naakt man in een tweegevecht staat tegenover een goed gewapend tegenstander!...

Ziehier, hoe de egoistische proletarier het woord kan richten tot Mackay en Stirner en tot de individueele anarchisten, voorstanders van het privaat-eigendom.

Het is een waarheid, dat het kommunisme slechts de toekomst zal hebben, wanneer het een ekonomische noodzakelijkheid is geworden voor de massa's van menschen, die alsdan door hun egoïsme tot het kommunisme zullen worden gebracht.

Daartoe moet allereerst onder het proletariaat de overtuiging doordringen, dat op den grondslag van het privaateigendom aan de levensvereischten der menschheid de onderworpenheid van den knecht aan den meester steeds zal blijven voortbestaan. Die onderworpenheid kan, wel is waar, een anderen vorm aannemen, dan die der loonslavernij onder een partikulier kapitalist, maar op den grondslag van het persoonlijk eigendom zal toch steeds de klassenslavernij gehandhaafd blijven, met tot steun de onderdrukkingsmachinerie van den staat.

Deze overtuiging moet de algemeene worden; de massa's der menschen moeten tot het bewustzijn worden gebracht, dat hun individualiteit zich slechts vrij zal kunnen ontplooien, nadat de zorgen voor het eerste levensonderhoud op den achtergrond zijn geschoven, tot tijd en wijle de arbeiders-instrumenten het eigendom der gemeenschap zijn geworden en de strijd van «Allen tegen Allen» een einde heeft genomen.

Eerst dàn kan het kommunisme langzamerheid de overheerschende vorm der menschelijke beschaving worden!

De proletariër zal zich dus als egoïst moeten plaatsen tegenover de individueele anarchisten, wier beginselen in de werkelijkheid slechts kunnen leiden tot de persoonlijke heerschappij der sterkste individuen.

Men kan ons hier tegenwerpen, dat ook Mackay, en zoovele individueele anarchisten mèt hem, den eisch opstellen, dat grond en arbeids-instrumenten „vrij" zullen worden verklaard. Zij verlangen vrijstelling van de bank, van het krediet, van de markt, van den grond, van wàt al niet!

Vrijheid hier en vrijheid ginds!

De proletarier moet weten dat dìt alles in de werkelijkheid slechts vrijheidsspoken kunnen zijn.

Hadde Mackay ook slechts de meest elementaire kennis der ekonomie ter hulp genomen, dan zou hij niet op den grondslag van het privaat eigendom aan produktiemiddelen vrijstelling van de bank, het krediet, de markt, den grond, hebben gepredikt.

Hij zou den ondergang van den staat, dien hij verlangt, niet hebben voorgestaan op den grondslag van datzelfde privaateigendom, waarmede juist de staat is opgegroeid en dat door den staat van zijn kant weer moet worden beschermd.

De individueele anarchisten richten somwijlen met Mackay de volgende tegenwerping tot de kommunisten:

„Gij zegt, de staat moet vallen, opdat het eigendom valle, want hij beschermt het."

„Ik zeg, dat de staat moet vallen, opdat het besta, want hij onderdrukt het". [1])

Zóó redeneerend doen echter de individualisten onrecht aan de kommunisten, wier beginsel ze omkeeren.

De kommunisten verlangen niet, dat de staat valt, opdat het eigendom valle, maar omgekeerd, dat het eigendom valt, opdat zijn kind, de staatsmacht, vallen zou. Beter uitgedrukt, de kommunisten verlangen den over-

[1]) Die Anarchisten, l. c. blz. 173.

gang van het persoonlijk eigendom in algemeen eigendom, opdat de staatsmacht, die op den grondslag van het persoonlijk eigendom is opgegroeid, overbodig zou worden en zou „afsterven."

Zoolang echter het privaateigendom bestaat, kàn de staat niet vallen, omdat de privaateigenaars hun eigendom, zijnde de vrucht van eigen en anderer arbeid, zullen willen behouden en omdat ze dus, uit egoïsme, ook de onderdrukkingsmachine van den staat zullen handhaven, die den nietbezitters verhindert, de voorrechten der eigenaars aan te tasten.

Wat de individueele anarchisten wenschen: Het privaat-eigendom te handhaven met afschaffing van den staat, is even absurd als b.v. de Roomsch Katholieke kerk in hare hirarchiësche organisatie te willen behouden met afschaffing van den Paus te Rome. Een en ander onder voorgeven, dat de Paus te Rome de Roomsch Katholieke kerk onderdrukt!

Zoo verdwijnt mèt de onmogelijkheid, om den staat af te schaffen binnen een maatschappij op het privaateigendom gebaseerd, geheel het raasterwerk van vrijheidsmaatregelen, hetwelk daarop is opgebouwd.

De proletariër, wanneer hij rondom zich ziet, kàn weten, dat er in de werkelijkheid voor hem geen grond valt in bezit te nemen tot persoonlijk gebruik, wanneer hem de restriktie is vóórgehouden, dat deze grond al niet reeds voor hetzelfde doel door een ander in bezit genomen màg zijn.

Hij moet bemerken, wanneer hij rondom zich ziet, dat in onze landen met moderne beschaving — geheel anders dan in de wildernissen — de gronden reeds in het algemeen in persoonlijk bezit genomen zijn, en dat het buiten de boekenwereld, in het werkelijke leven, niet is uit te maken, in hoeverre de in bezit genomen gronden al dan niet strekken tot persoonlijk gebruik.

Wanneer twintig personen, die elk afzonderlijk een stuk land in persoonlijk gebruik hebben oordeelen dat hun oogst grooter zal worden, indien ze gezamenlijk het land der twintig gaan bebouwen, inplaats dat ieder hunner afzonderlijk blijft voortwerken op het eigen lapje grond, zoo zal niemand hun dit kunnen beletten, noch ook in hun veranderde handelswijze eenige onbillijkheid kunnen zien.

Bovendien is deze grens willekeurig getrokken en behoeft niemand zich er aan te storen, of Mackay of eenig ander individueel anarchist zulk een grens verlangt. Een individualist zal de waarheid hiervan onmiddelijk begrijpen.

Wij willen er hier tevens op wijzen, hoe weinig er bij dit alles terecht komt van den eisch der individueele anarchisten dat een ieder „de onverkorte opbrengst van zijn arbeid" zal trekken.

Wèl te verstaan, de opbrengst van zijn arbeid, van den arbeid van het Ik zelf, niet die van den arbeid van anderen, of van den gemeenschappelijken arbeid.

Individueele anarchisten, die met eenige elementaire kennis der ekonomie zijn gewapend, zullen dan ook niet lang dezen eisch gestand doen, die alweder wèl voor een volksplanting in de wildernis, maar niet voor het gekompliceerde sociale leven onzer moderne landen kan worden opgesteld.

Want de arbeid is nu eenmaal onder onze moderne levensverhoudingen niet individueel, maar sociaal; er bestaat nu eenmaal, in het algemeen gesproken, geen geseparedeerde „eigen arbeid" der menschen individueel.

De horlogemaker, die, alleen gezeten in zijn kleine werkplaats, een uurwerk repareert, kan voorzeker als individu een bepaald aantal uren met eenigen bijzonderen persoonlijken arbeid zich bezig houden, maar de hoegrootheid van dien arbeid met de bijvoeging „onverkort" is niet te meten, noch zònder, noch mèt vrijstelling van markt, van krediet enz. Voor den betrokken arbeider is het nimmer mogelijk te berekenen, of er ten zijnen nadeele al dan niet „verkorting" in de opbrengst van den arbeid heeft plaats gehad.

Hoeveel te minder nog kan er van de onverkorte opbrengst van eigen arbeid sprake zijn, waar in onze fabrieken en werkplaatsen zelfs de kleinste voorwerpen als spijkers, naalden, lucifers, bij deeling van den arbeid en gebruik der nieuwste machines, het gezamenlijk arbeidsprodukt zijn geworden van honderden werklieden, die allen min of meer aan de produktie van elk dezer voorwerpen hebben meegewerkt, maar wier aandeel aan die produktie niet nauwkeurig berekend kàn worden.

Hoe wij de individueel anarchistische theorieën, zooals ze tot ons komen, ook wenden of keeren, op het terrein der practische toepassing, zoowel als op het terrein der ekonomie als wetenschap blijken ze telkens onhoudbaar, daar ze het samengestelde sociale leven van onzen modernen tijd willen verbinden met een individualisme, dat slechts voor kluizenaars of eenzaamwonende volksplanters is toe te passen.

*(Slot volgt.)*

---

# Het individualisme in de arbeidersbeweging.

DOOR

CHR. CORNELISSEN.

II.

(*Slot.*)

---

Voor wie in de arbeidersbeweging eenige jaren practisch wil medewerken, zal intusschen de neiging tot het individualisme, vooral dáár, waar hij ze bij krachtige, energieke naturen opmerkt, licht verklaarbaar moeten worden.

Ook de arbeidersbeweging brengt hare teleurstellingen gelijk geheel het leven, dat in elke omgang met andere menschen, teleurstellingen geeft.

Het partijleven leidt tot dezelfde cameraderie met de nadeelen eraan verbonden, als de staatsdienst; de hoedanigheid en de grootte der misbruiken, die beiden aankleven, verschillen alleen.

Men heeft dit wel eens de schaduwzijde der demokratie genoemd en het is dit ook in waarheid.

De ambtenaar gevoelt zich in zijn belangen verwant aan zijn medeambtenaars. Hij mag dezen bijzondere voorrechten, een gelukkige promotie misgunnen, maar deze wangunst openbaart zich slechts binnen eigen kring; naar buiten gevoelen allen zich solidair en bezielt de geest der cameraderie hun werken.

Daden van een kollega, die men persoonlijk afkeurt, worden bedekt voor de buitenwereld. Waarom zou men een „vriend", met wiens familiebetrekkingen en partikuliere levensomstandigheden men misschien nauw verbonden is, treffen in zijn bestaan?

Het egoisme doet zich hierbij ook onmiddellijk in zóóverre hooren, dat het vraagt: Wanneer deze kollega, na zelf in zijn onderhoud getroffen te zijn, misbruiken van den dienst ging open en bloot leggen — en misbruiken bestaan altijd — zoude men dan ook zèlf daarvan niet het persoonlijk nadeel ondervinden? Alzóó front gemaakt tegen de buitenwereld.

Het partijleven brengt de menschen tot soortgelijke handelingen.

Wij hooren onwaarheden, dwaasheden zeggen door een spreker, die de taak had op zich genomen, bij te dragen tot de geestelijke ontwikkeling van zijn gehoor. Wij zouden wel willen opkomen tegen zijn woorden, wij gevoelen misschien dat ze nadeelig zijn voor de zaak, welke hij heet te bevorderen, maar hij — de spreker — is een „geestverwant" of méér nog een „partijgenoot", een „lid der vereeniging", waarbij wij zelven ook zijn aangesloten. En zoo sparen wij elkander, waar het onze plicht was elkander onze feilen te wijzen. Wij vergoelijken partikuliere daden, welke wij in onze tegenstanders laken, en als slechte gevolgen van een ongezonden maatschappelijken toestand weten aan te merken, wanneer wij deze zelfde, in onze oogen laakbare daden zien bedrijven door een geestverwant of partijgenoot.

Onwaarheid zou hij spreken, die na eenige ervaring in de arbeidersbeweging te hebben opgedaan, zou willen ontkennen, dat dit alles zóó is en die niet zou willen toegeven, dat het verschijnsel, hier genoemd, ook in de arbeidersorganisaties algemeen is, zij het ook, dat het ééne individu zich sterker laat beïnvloeden door wat wij hier den slechten geest der cameraderie noemen dan de ander. Overigens is dit laatste ook in de ambtenaarswereld het geval.

Voor den ambtenaar beheerscht het reglement, beheerschen de voorschriften der superieuren de eigen gevoelens en het eigen oordeel. De rechter legt onbarmhartig aan een ongelukkige de zwaarste straffen op, wanneer hij slechts een wetsartikel vindt, dat hem voorschrijft, zóó te handelen. Hij noemt dit dan zijn „plicht". De laagstgeplaatste politiebeambten zullen, door datzelfde plichtsbewustzijn gedreven, een medemensch mishandelen, die ongewapend vóór hen staat. De ruwe beambte doet het, ook zònder dat hem dit door zijn superieuren wordt geboden; vòlgt echter zulk een gebod, dan doen ze het allen.

In het partijverband heerscht insgelijks het reglement, de statuten, het program. Daar handelt een bestuur met dezelfde onbarmhartigheid als de rechter, wanneer de statuten voorschrijven, één der leden te treffen — een werkstaker, die wegens het verzuim van de noodige formaliteiten, of tekortkoming in zijn verplichtingen geen ondersteuning van zijn vereeniging kan ontvangen, een armen drommel, die in een loonbeweging de onderkruiper werd van zijn mede-arbeiders.

Slechts kan het beroep op het kollektieve oordeel eener ledenvergadering hier somwijlen de harde konsekwenties van reglement of statuten verzachten.

Tegen dit alles nu komt het individualisme van sommige krachtige persoonlijkheden in de arbeidersbeweging in verzet.

— Voort met deze boeien, voort met dat partijverband! Ik wil mij zelven zijn — ongebonden, autonoom, zèlf oordeelend, wat ik voor eigen en anderer belang nuttig en noodig acht!

En wanneer dan, in ernstige perioden van den klassenstrijd, de persoonlijke teleurstellingen nog volgen, waar men zijn vertrouwen op de menschen beschaamd ziet, daar ontwikkelt zich dan de neiging tot vrijheid van oordeelen en van handelen in een beslist individualistische philosophie, die zóóver kan gaan, dat ze elke toenadering, of elke blijvende verstandhouding althans, tusschen individuen en groepen van individuen gaat beschouwen als de eerste stap op een verkeerden weg. Dergelijke personen worden ook door de ervaringen des levens te midden der arbeidersbeweging geneigd om te zeggen met dokter Stockmann, de figuur in Henrik Ibsens drama:

„Dat de sterkste mensch ter wereld hìj is, die het eenzaamst staat."

Maar, hoe verklaarbaar in haar onstaan deze neiging tot het individualisme ook moge zijn, zoo is toch de bovengenoemde theoretische stelling een onwaarheid en is in het algemeen de individualistische philosophie vooral noodlottig in haar werking op de arbeidersbeweging. Slechts van zéér weinige, sterk aangelegde menschenkarakters kan worden getuigd, dat ze alleen staande, het sterkst waren, en ook voor hen geldt dit nog slechts onder bepaalde omstandigheden huns levens en vanaf een bepaald standpunt bezien.

Eenzaam staande is men misschien het sterkst in den schipbreuk; ook in den schipbreuk des levens — dáár, waar het geldt, vriend en maag en lotgenooten in den steek te laten, om het eigen veege lijf te redden.

Maar ternauwernood aan den wal gekomen, ternauwernood den voet gezet in de wildernis eener onbewoonde streek, waar harde arbeid wacht, heeft reeds onmiddellijk de schipbreukeling te ondervinden, dat zijn schipbreuk-theorie haar kracht heeft verloren. Vrienden en magen en lotgenooten verlaten u óók, als gij hen verlaat! Het alleenstaan wordt niet langer een omstandigheid, die kracht bijzet, maar gelden gaat het woord van den Prediker:

„Twee zijn beter dan één: want zij hebben eene goede belooning van hunnen arbeid: Want indien zij vallen, de een rigt zijnen metgezel op; maar wee den eene, die gevallen is! want er is geen tweede, om hem op te helpen."

Maar, ik bestrijd de boven gekarakteriseerde individualistische theorie in het bijzonder in den strijd, dien de massa der voortbrengers te kampen zullen hebben tot hunne emancipatie; ik bestrijd haar in het bijzonder in de arbeidersbeweging.

Want, waar reeds degene, die niet te zorgen heeft voor het onmiddellijke levensonderhoud, in vele omstandigheden zijns levens en onder verschillende sociale verhoudingen, zich, alleen staande, zwakker zal gevoelen, dan wanneer hij gesteund wordt door anderen, daar geldt dit voor de arbeidende massa's in nog veel hooger mate.

De arbeider is niet het sterkst, wanneer hij eenzaam staat; hij is dan en blijft dan de oude, onderworpen knecht.

Doch, wanneer hij weet, zich met zijn lotgenooten te vereenigen, wanneer de arbeiders in massa leeren zich te organiseeren; wanneer zij — hun persoonlijke, lokale en nationale geschillen vergetende, gemeenschappelijk weten op te treden tegen degenen die hen exploiteeren en onderdrukken, dàn slechts kunnen zij een geduchte macht vormen. Steeds meer zichzelven onafhankelijk makend van uitbuiting en tyrannie, kunnen ze dàn en ook dàn slechts ten slotte, als producenten, zelven de leiding verkrijgen over de voortbrenging en de verdeeling der goederen.

De proletariër, als enkeling, staat volkomen machteloos in het kapitalistische voortbrengings- en toeëigeningsproces; machteloos tegenover den kapitalist, in wiens dienst hij arbeidt; machteloos tegenover de regeering, die hem onderdrukt en die de bestaande orde bestendigt. De proletariër kàn, alleen staande tegenover zijn ondernemer, weliswaar den arbeid neerleggen, wanneer de arbeidskondities hem niet bevallen, maar hij ondervindt dan ook onmiddellijk, dat er een ander of mogelijk wel tien of twintig anderen gereed staan om hem te vervangen. Hij kan als enkeling stelen, wanneer hij honger heeft, doch schokt daarmede niet het stelsel van kapitalistische toeëigening.

Hij kan gehoorzaamheid weigeren aan den staat, dien hij geroepen is in den krijgsdienst te dienen. Onttrekt hij zich door de vlucht aan het militairisme, dan redt hij wel is waar zijn persoon, maar oefent door zijn handelingen niet den minsten invloed uit tègen het militairisme, dat als stelsel wederom ongeschokt blijft. Hij wordt als soldaat vervangen door een

ander. Zoude hij in actieven dienst weigeren, de wapens te dragen, dan is de kogel of de gevangenis zijn deel. En slechts, wanneer hij zich in staat gevoelt, alle konsekwenties van zijn daad te dragen, zóó als de leer van het „lijdelijk verzet" door Tolstoi gepredikt, het in onze dagen opvat, dàn zal de soldaat ook individueel het militaire stelsel in zijn grondslagen kunnen treffen. Maar ook zijn verzet zal slechts een werkdadigen invloed kunnen uitoefenen voor de toekomst, wanneer hij later gesteund en nagevolgd wordt door velen zijner kameraden, die dan door hun gemeenschappelijk handelen het karakter zelf veranderen van dezen vorm van verzet.

In elk geval zal slechts bij uitzondering de proletariër geisoleerd eenigen werkdadigen invloed kunnen uitoefenen op de organisatie der tegenwoordige maatschappij en wij moeten als algemeen beginsel vaststellen, dat wanneer de proletariërs aan de ekonomische en politieke onderdrukking weerstand willen bieden, zij zich te vereenigen zullen hebben in alle vakken en bedrijven en in alle werkplaatsen, in alle streken ook der aarde, waar de moderne beschaving heerscht. Zij hebben dan hunne organisaties op te bouwen en te versterken in landbouw, handel en industrie — lokaal, nationaal en internationaal. Daarbij zullen ze zorg moeten hebben, om de nadeelen die de organisatie met zich brengt voor de vrije beweging van het individu door tegenmaatregelen te neutraliseeren.

Zij kunnen de overheersching van bepaalde personen of van de bestuurslichamen bestrijden, overal, waar ze haar zien opkomen.

Het is waar, dat in een oogenblik van beslissenden strijd somwijlen wel aan de leiders der beweging een soort volmacht tot handelen moet worden gelaten, maar deze leiders behooren dan verantwoordelijk te blijven voor elk hunner daden en zullen ontheven moeten worden van hun tijdelijke macht, onmiddellijk nadat de werkelijke strijd geëindigd is.

In waarheid behoeven de besturen niet anders te wezen, dan de uitvoerders van een tijdelijk mandaat, dat hun gegeven wordt door hun kameraden, en niet de leiders van een werkliedenorganisatie, die zich onderling weer kunnen vereenigen, om in de toekomst een nieuwe regeeringsmacht te vormen. Het individualisme der leiders zou hier zelfs ernstig de organisatie der arbeiders kunnen schaden. Wat de overheersching betreft, die de meerderheid eener organisatie op de minderheid zou kunnen uitoefenen, kunnen de werklieden de vrijheid van uittreden uit

de organisaties en van zelf-handelen voor deze minderheid verdedigen; ze kunnen trachten, de minderheid in elk opzicht van dienst te zijn, zoolang deze slechts niet in hare bewegingen de vrijheid der meerderheid aantast.

Meer echter zullen de werklieden in deze richting niet kùnnen doen.

Zij kunnen niet de organisatie opgeven, waardoor ze zich aan de ekonomische en politieke onderdrukking moeten ontworstelen, terwille van de nadeelen, welke aan de organisatie verbonden zijn.

Wanneer de werklieden in eenige werkplaats een loonbeweging beginnen tegen hun ondernemers ter verbetering hunner onmiddellijke levensvoorwaarden, dan kunnen drie personen uit hun midden: Pieter, Paul en Jan, door een zelfde gelukkig geslaagde beweging geheel verschillend worden getroffen. Pieter, in de kracht zijns levens zijnde, kan mogelijk ook onder de gewijzigde arbeidsvoorwaarden meerprodukt genoeg scheppen, dat zijn persoon ter exploitatie voor den ondernemer nog voldoende waarde heeft. Hem zal de ondernemer dan als zoodanig blijven respecteeren. Is Paul minder bedreven dan Pieter, maar toch nog een middelmatige werkkracht, dan wordt ook deze niet onmiddellijk ontslagen, ook al zal de ondernemer zich beijveren, om hem op te jagen ten einde uit zijn arbeidskracht nog te halen wat er uit te halen is. Maar tot Jan zal de kapitalist zich misschien wenden met de volgende woorden: — Gij wordt te oud en de arbeid wordt voor u te zwaar. De arbeidsvoorwaarden, welke thans het personeel mij heeft afgedwongen, zijn van dien aard, dat ik ternauwernood kans zie, mijne zaken voort te zetten. Weet echter, dat ik niet voor mijn pleizier ondernemer ben, zoo min als gij voor uw pleizier in mijn dienst arbeidt. Op uw arbeidskracht, Jan, kan ik niet meer verdienen; gij zijt als een werktuig dat uitgediend heeft, als een vrucht, die hare sappen heeft gegeven. Onder de vroegere arbeidsvoorwaarden heb ik den toestand nog lijdelijk aangezien. Ik moet nu hard tegenover hard gaan zetten en geef u dùs uw ontslag.

Ziehier dan een werkman, die door de organisatie zijner medearbeiders en door de verbetering der levensverhoudingen, welke ze aan dezen heeft gebracht, direkt in zijn levensbestaan is getroffen!

Hadde Jan, zulk een uitslag vermoedend, zich van den beginne af tègen een beweging tot verkrijging van betere arbeidsvoorwaarden verzet, dan ware hij als egoïst daartoe vol-

komen in zijn macht en in zijn recht geweest; het hadde gegolden zijn zelfbehoud. Doch evenzeer zouden van hùnne zijde Jan's medearbeiders de macht en het recht hebben gehad, hem deswegen als vijand te behandelen.

Kan echter de organisatie ter wille der slachtoffers, welke ze maakt, door de arbeiders worden opgegeven, wanneer de arbeidsmassa's haar noodig hebben, om zich staande te kunnen houden in deze periode van overgang der eene maatschappelijke formatie in de andere? Kan ze worden opgegeven, wanneer deze organisatie straks de hefboom der sociale revolutie moet worden, waardoor aan de uitbuiting der arbeidende massa's een einde wordt gemaakt?

Dit kan evenmin, als een bevrijdingsoorlog kan worden afgewezen, omdat er in een oorlog altijd dooden en gewonden vallen.

Het eenige, hetgeen de arbeiders kùnnen doen voor de slachtoffers hunner beweging, is — hun op eenigerlei wijze te hulp komen en schadeloos stellen.

Zal echter de organisatie met àl haar eischen en verplichtingen blijven voldoen aan het geheele proletariaat, aan de proletariers van Land- en geestesarbeid? Zal ze ook al diegenen aantrekken, die — hoewel niet onmiddellijk tot het proletariaat behoorend — echter ten volle sympathiseeren met den strijd tegen uitbuiting en tirannie?

Wij weten, ook na al hetgeen boven werd ontwikkeld, dat het denkbeeld reeds van organisatie te eng zal toeschijnen aan vele krachtige individuen in ons midden; dat de staag opdringende proletariërs-massa's — ook al trachten ze in eigen midden het beginsel van vrijheid van groepeering zoo ruim mogelijk in toepassing te brengen — toch altijd haar voorposten en haar franc-tireurs zullen behouden. Wij weten, dat, zoowel in het rijk der ideeën — waar deze zich in kunst en letteren uiten — als in het maatschappelijk leven zelve, afzonkerlijke strijders, van de massa's afgezonderd, hunnen arbeid zullen blijven voortzetten tot bestrijding van de onderdrukking in elken vorm, tot het afbreken der oude staketsels van vooroordeelen, tot het nederhakken van de dichte struiken, die de massa's der menschen hinderen op den weg van den vooruitgang.

Laten wij den arbeid dezer eenzame hakkers in den dienst der beschaving waardeeren!

Wanneer hun individuëel streven slechts niet storend werkt

op de organisatie der arbeiders en daardoor in den klassenstrijd nadeel berokkent, dan kan het revolutionnaire proletariaat voorzeker niet zóó dogmatisch zijn om, buiten eigen kring, niet de verdienste van harden arbeid te erkennen.

De waarde die deze arbeid heeft, behoort voor elk dier individueele werkers op zichzelf, te worden beoordeeld.

Eveneens is het gesteld met de daden van wraakneming of rechtspleging, die door eenig revolutionnair persoonlijk worden ondernomen tegen een uitbuiter der arbeiders, tegen eenig politiek persoon van invloed, of tegen een lid der bezittende klassen als zoodanig.

Moeten zulke daden van geweld in beginsel worden goed- of afgekeurd?

De waarheid is, dat elk feit afzonderlijk behoort te worden beoordeeld. Dit springt zoozeer in het oog, dat wij geneigd zullen zijn, het eene feit geheel anders te beoordeelen, dan het andere, al naar gelang verschillende bijkomende omstandigheden, en dat wij zelfs zullen aarzelen, over sommige dezer aanslagen een beslist oordeel uit te spreken.

Echter, al deze politieke aanslagen, welke tegen het eigendom of het leven van de bevoorrechten onzer moderne kapitalistische maatschappij zijn gericht, moeten ons volkomen verklaarbaar zijn. Zij zijn voor ons ten slotte even begrijpelijk als het feit, dat degenen, die dergelijke aanslagen voltrekken, voor zulk een groot deel afkomstig zijn uit de achterlijke landen van Zuid-Europa (uit Spanje en Italië) waar de kerk nog oppermachtig is en waar domheid en armoede zóó algemeen zijn, dat het getal der gewelddaden in die streken aangroeit met de ellende der volksmassa's.

Maar wij voelen tegelijk, dat het tegenwoordig levende menschengeslacht nog niet zulke daden van geweld kan schatten op de juiste waarde, die haar eenmaal zal worden bijgelegd in de geschiedenis van ons menschengeslacht, hoe volkomen verklaarbaar ze ook als daad voor ons zijn. Het nageslacht oordeelt geheel anders over den moordaanslag van Brutus op Julius Cesar, dan over dien van Ravaillac op Hendrik IV van Frankrijk, of over den moord, dien Richard III van Engeland deed voltrekken op de ongelukkige zonen zijns broeders.

Evenzoo zal ons nageslacht — wanneer eenmaal de ziedende hartstochten, in den modernen klassenstrijd opgewekt, tot bedaren zijn gekomen — afzonderlijk over elk der politieke aanslagen van onzen tijd weten te oordeelen.

Wilden wij thans een juist oordeel vellen over dergelijke daden van geweld van uit het standpunt dergenen, die ze volvoeren, dan zouden wij ons voor elk hunner volkomen moeten kunnen verplaatsen in het sociale milieu, waarin ze zich bevonden, zoowel als we alle persoonlijke motieven zouden moeten kennen, die op hunne daad invloed hadden.

Wilden wij de moderne aanslagen kunnen schatten naar de waarde, die ze hebben voor de ontwikkeling der maatschappij in een bepaalde richting, dan zouden wij niet slechts het peil der algemeene volksontwikkeling en de ekonomische levensverhoudingen der massa's moeten kennen, maar ook anderzijds de meerdere of mindere belangrijkheid of verdienste van den persoon, die getroffen werd. En ook dàn nog zouden ten slotte verschillende bijkomende geschiedkundige omstandigheden den invloed der daad in elke richting kunnen wijzigen.

De buitengewone beteekenis, die een op zich zelf zoo weinig belangrijk feit als de bestorming der Bastille ten slotte voor de groote Fransche revolutie heeft gehad, was te danken aan het samenvallen van verschillende van zulke historische invloeden. Het zijn deze bijkomende invloeden, die ook thans de beteekenis van elk onzer politieke aanslagen kunnen wijzigen.

Wij kunnen in onze dagen niet beslissen, welken invloed het treffen van den Spaanschen minister *Canovas del Castillo* door *Angiolillo* heeft gehad op den politieken toestand van Spanje, meer bepaald op den noodlottigen oorlog, dien dit rijk ging voeren tegen de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Wij weten zelfs niet eenmaal, of de toekomst op dit punt later licht zal brengen.

Zoo kan dus eerst in later tijd de beteekenis van onze moderne aanslagen uit de eindresultaten worden beoordeeld. In vele gevallen echter, blijft een juiste waardeering, ook zelfs voor de toekomst onmogelijk.

Zeker is het, dat wij met teveel bijzonderheden vertrouwd zouden moeten zijn omtrent elk dezer daden van geweld, om thans reeds te kunnen oordeelen, of de daad van opvoedende kracht zal wezen voor de massa's der bevolking, dan wel of ze onder dezen in het algemeen slechts afschrik en afkeer zal vinden, anders uitgedrukt, of de daad geacht kan worden ten voordeele of ten nadeele te zijn geweest van den emancipatiestrijd der arbeiders.

Spreken wij alzoo geen algemeen oordeel uit over politieke aanslagen. Konstateeren wij alleen, dat deze aanslagen, zoo

menigvuldig in de laatste jaren, een noodzakelijk uitvloeisel zijn van de onderdrukking en de tirannie, welke de bezittende klassen internationaal uitoefenen op de arbeiders en van het meerdere inzicht dat allengs de massa's omtrent de natuur dezer onderdrukking hebben gekregen. In het bijzonder worden zulke daden van geweld ook in de hand gewerkt door de koloniale- en handelsoorlogen en door den toestand van gewapenden vrede, waarin de bourgeoisie in de verschillende moderne staten tegenover elkaar staat. De verarming der massa's, welke van dezen algemeenen politieken toestand het gevolg is, werkt rechtstreeks op de politieke aanslagen terug.

Konstateeren wij echter daarnaast, dat de daden van persoonlijk geweld, die wij hier thans bespreken, niet de eigenlijke verlossingskamp der arbeiders zijn, hoe nauw zij met dien strijd ook zijn verbonden. Ook deze uitingen van een ontwakend individualisme toch kunnen niet de ekonomische struktuur der maatschappij veranderen.

Het gaat voor de arbeidersklasse niet om het vonnissen van hun onderdrukkers persoonlijk, niet om den dood van eenig staatsman of monarch, of grootkapitalist.

Voor de arbeidersklasse gaat het om deze vraag: hoe zij met hare organisaties het overwicht zal krijgen in het proces van de produktie en de toeëigening van den maatschappelijken rijkdom.

De arbeiders zouden honderden hunner uitbuiters en politieke onderdrukkers kunnen dooden, zonder daardoor eenige verandering te hebben gebracht in de machtsverhoudingen van het georganiseerde proletariaat tegenover de bezittende klassen.

Wat wij het sociale vraagstuk van onzen tijd noemen is de noodzakelijkheid, dat de materiëele, geestelijke en zedelijke levensverhoudingen der massa's, d. w. z. geheel de struktuur der maatschappij worde gewijzigd.

Bij het revolutioneeringsproces, dat zich hiertoe moet voltrekken, kan het individu weliswaar handelend en wrekend optreden, maar is het toch nooit meer dan een cel in een sociaal organisme. Dit organisme in zijn geheel, evenals de cel, ontwikkelt zich naar eigen natuurwetten.

CHRISTIAAN CORNELISSEN.

---